

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Філософія та феноменологія релігії: тести

Житомир-2020

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Житомирського державного університету імені Івана Франка
від «30» жовтня 2020 р. (Протокол № 14).

Рецензенти:

Вергелес К. М. – доктор філософських наук, професор, завідувач наукової частини кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

Соколовський О. Л. – доктор філософських наук, доцент кафедри філософії та політології ЖДУ імені Івана Франка.

Филипович Л. О. – доктор філософських наук, професор, завідувач відділу філософії та історії релігії Відділнтя релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди Національної Академії наук України.

Поліщук О.П.

Філософія та феноменологія релігії : тести : [навчально-методичний посібник]. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2020. 24 с.

Філософія та феноменологія релігії : тести : [навчально-методичний посібник] укладено для вивчення освітньої компоненти при підготовці здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Філософія. Релігія та сучасні суспільні процеси» спеціальності 033 Філософія. Він буде корисний для самостійної роботи здобувачів ЗВО, фахівців у галузі філософії, релігієзнавства, інших галузей гуманітаристики та усіх зацікавлених у дослідженнях релігії як соціокультурного феномена у його зв'язку із іншими формами духовного життя, релігійної свідомості, релігійного мислення та досвіду людини й суспільства.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРОГРАМА ТА БАЗОВІ ПОНЯТТЯ КУРСУ (ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ)	6
ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Філософія релігії, її предмет та місце у релігієзнавчих дослідженнях, гуманітаристиці і суспільних науках	13
ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Історичні виміри становлення філософії релігії.....	14
ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Світоглядно-методологічні основи філософського дискурсу релігії.....	15
ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Основні напрями філософського дослідження релігії.....	17
ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. Релігійне знання в структурі сучасного позанаукового і наукового пізнання	18
ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. Феноменологія релігії та її предмет.....	19
ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7. Священне як предмет філософського аналізу	21
ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8. Актуальні проблеми сучасної феноменології релігії.....	22
ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 9. Основні напрями сучасної феноменології релігії.....	23
ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 10. Феномен релігійної віри та світоглядно-методологічні проблеми її аналізу.....	24

ВСТУП

Предмет освітньої компоненти - світоглядно-методологічний дискурс сутності та особливостей релігії як форми індивідуальної і суспільної свідомості, специфічного явища людського життя, його духовних засад і проявів; критеріїв, форм та альтернатив ціннісного самовизначення людини у світі відповідно до уявлень про релігійну віру, релігійне мислення і знання, інших релігійних феноменів; аналіз філософських уявлень про релігію та її сучасні інтерпретації як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання.

За мету ставиться ознайомити здобувачів ЗВО з питаннями, які складають основний зміст філософії релігії та феноменології релігії, допомогти їм усвідомити місце релігієзначних проблем у системі філософських знань; надати систематизованих знань, конструктивних і критичних навичок мислення щодо критеріїв, форм та альтернатив ціннісного самовизначення людини у світі відповідно до уявлень про релігійну віру, релігійне мислення і знання, інших релігійних феноменів. Засвоєння освітньої компоненти має сприяти підвищенню загальноосвітньої підготовки магістранта, а також його самовизначенню у світоглядних позиціях і засвоєння головних духовних цінностей людства.

У межах цього курсу реалізується, як основні завдання, наступне:

- розкрити предмет, структуру й методологію філософії релігії та феноменології релігії, розкривши їх міждисциплінарні зв'язки з іншими галузями гуманітарних і суспільних наук;
- надати загальні уявлення про основні поняття філософії релігії та феноменології релігії;
- розкрити сучасні погляди про проблематику і дисциплінарну своєрідність філософії релігії та феноменології релігії у релігієзнавчому комплексі;
- формувати в студентів уявлення про витоки релігійної віри, особливості релігійного почуття та релігійної свідомості, духовно-практичний сенс релігійного знання;
- вивчити сакральне (священне) та інші релігійні феномени на основі філософського аналізу крізь призму різних напрямів феноменології релігії.

Інструктивно-методична вказівка. У тестах закритого типу серед чотирьох варіантів відповідей лише одна є вірною (приклад відповіді наводиться курсивом, як зразок, в двох із наведених тестів у межах теми). Підвищений рівень складності притаманний тестам на встановлення відповідності, тестам на встановлення правильної послідовності та тестам відкритого типу, до них наведено пояснення і надаються зразки-«ключі».

Тести із філософії та феноменології орієнтовані для застосування при самостійній роботі здобувачами вищої освіти ОКР «магістр» спеціальності 033. Вони дають змогу здійснювати контроль і самоконтроль знань при вивченні цієї дисципліни, а також закріплювати матеріал у пам'яті.

ТЕМАТИКА ТА БАЗОВІ ПОНЯТТЯ КУРСУ (ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ)

Модуль I. Філософія та феноменологія релігії: історія становлення та актуальні проблеми

Змістовий модуль 1. Філософія релігії, її предмет та місце у релігієзнавчих дослідженнях, гуманітаристиці і суспільних науках

Проблема визначення філософії релігії, її об'єкта та предмету. Релігія як об'єкт вивчення філософії релігії. Філософія релігії як філософська дисципліна, яка осмислює сутність і особливості релігії як феномена людського життя та його духовних засад. Проблема трансцендентного і трансцендентального у філософських розвідках духовного життя людини та людства. Релігієзнавчий аспект основних функцій філософської свідомості (пізнавальної, ціннісної, спонукально-діяльнісної).

Світський (академічний) характер розвідок філософії релігії, як галузі наукового знання з досліджень суспільно-історичних витоків релігії, її економічних, політичних і інтелектуальних чинників у суспільстві та їх впливу на особистість віруючої людини у контексті конкретно-історичних умов. Місце філософії релігії в структурі сучасної гуманітаристики та суспільних наук. Філософія релігії – складова теоретичного релігієзнавства.

Філософія релігії та її ставлення до богословського релігієзнавства: догматичного богослов'я, яке прагне довести існування надприродного на основі віри в надприродне; апологетичного богослов'я та його загальних догматичних положень при трактуванні походження і сутності релігії, оцінки ролі науки; морального богослов'я, що утверджує значення релігійної моралі для гуманізації суспільства, виховання милосердя у людей та ін. Дискусія з берлінської ректорської промови теолога Адольфа фон Гарнацка у 1901 р. Погляди на релігію Жана Ревілля, Адольфа Дайссманна, Ганса-Вернера Генсіхена.

Місце філософії релігії у релігієзнавчих дослідженнях. Філософія релігії як раціональне осмислення походження, особливостей і ролі релігії як специфічного соціального інституту. Людинодомірність як основна риса філософії релігії при аналізі відношення «людина – надприродне», можливостей богопізнання, проблеми вічності і часу, добра і зла тощо. Зв'язок проблематики філософії релігії із дослідженнями феноменології релігії, історії релігії, психології релігії, соціології релігії, географії релігії та ін. Філософія релігії як теоретико-методологічна основа сучасних релігієзнавчих дисциплін і змістовний синтез їх напрацювань.

Метафізика релігії, епістемологія релігії, праксеологія релігії як основні напрями сучасної філософії релігії.

Основні (ключові або опорні) **поняття та персоналії:** філософія релігії, надприродне, трансцендентне, трансцендентальне, метафізика релігії, епістемологія релігії, праксеологія релігії, космотеїзм, теїзм, деїзм, атеїзм, пантеїзм, панентеїзм, агностицизм, фідеїзм, Адольф фон Гарнацк, Жан Ревіль, Адольф Дайссманн, Ганс-Вернер Генсіхен.

Змістовий модуль 2. Історичні виміри становлення філософії релігії

Космотеїзм, його специфіка: Анаксагор, Демокрит. Ідеї античного космотеїзму та їх зв'язок із гілозоїзмом та «теорією Геї» в сучасній філософській думці: Бруно Латур, Джеймс Лавлок. Вчення Піфагора про метемпсихозу та метемсоматозу як основу життя. Проблема співвідношення раціонального та ірраціонального осмислення світу як світоглядні позиції Античності («лінія Платона» й «лінія Аристотеля»). Античне вільнодумство Ксенофана, Анаксагора, Антифона; вчення про роль «страху, неуттва та ошуканства» Демокрита та Епікура; релігійний скептицизм софістів; евгемеризм про витоки релігії як вшанування й обожнювання найдавніших царів; антирелігійна ідея «свідомого ошуканства» (Лукіан із Самосати). Орфізм, гностицизм, неоплатонізм та їх релігійно-філософський містицизм.

Зміст філософського теїзму. Питання співвідношення віри і розуму в богословсько-теологічному та філософському пошуку Середньовіччя: релігійний обскурантизм як вороже ставлення до філософії, науки й освіченості; фідеїзм як світоглядна позиція про примат віри над розумом (Ансельм із Кентербері); принцип «Розумію, щоб вірити» П'єра Абеляра. Докази «буття Бога» крізь призму філософської рефлексії.

Вчення Блезя Паскаля про релігію, Бога й людину. «Парі Паскаля» як приклад аргументу для демонстрації раціональності релігійної віри.

Концептуальне оформлення філософії релігії у Новий час. Релігія як самостійний предмет філософського осмислення Баруха Спінози та його ідея «Deus sive natura» («Бог чи природа»). Вчення Поля Гольбаха про походження і сутність релігії, філософський розгляд доказів буття Бога, способів його впливу на життя людей (праця «Система природи», 1770).

Деїзм, його представники у філософській думці Нового часу (Р. Декарт, Н. Мальбранш). Вчення Вольтера про релігію. Пантеїзм та його ставлення до проблеми Творця. Вчення німецького філософа Карла Краузе (1781-1832) про панентеїзм. Панентеїзм та його філософська аргументація: «Pán en theó» («Все в Бозі»). Агностицизм та його позиція щодо релігії й Бога. Спіритуалізм як філософське вчення. Ірраціоналістична (фідеїстична) тенденція осмислення релігії у сучасній філософії (А. Бергсон, К. Барт).

Історичні форми філософської критики релігії. Дейвід Юм про «природну історію релігії», її витоки, антропологічні засади та форми.

Пошуки «філософського синтетизму» і філософія «нової релігійної свідомості» (Є. Аквілонов, С. Булгаков, М. Лосський, В. Розанов, С. Соллертинський, Л. Шестов).

Внесок у розвиток філософії релігії неокантіанців (Г. Коген, П. Наторп, Е. Кассирер). «Лінгвістичний поворот» у філософії ХХ ст. та аналітична філософія релігії, її дослідження «мови» релігії. Людвиг Вітгенштайн про релігію як особливу мовну гру, яка має значення для суспільства («вітгенштайнівський фідеїзм»).

Основні (ключові або опорні) **поняття та персоналії**: орфізм, гностицизм, Піфагорійський союз, неоплатонізм, релігійний скептицизм, евгемеризм, раціоналізм, ірраціоналізм, ка й ба, дхарма, сансара, дао, принцип «у-вей», метемпсихоза, метомсоматоза, спіритуалізм, концепція «живої Геї» (гілозоїзм), «парі Паскаля», «вітгенштайнівський фідеїзм», «філософський синтетизм», вчення «нової релігійної свідомості», П'єр Абеляр, Рене Декарт, Н. Мальбранш, Поль Гольбах

(праця «Система природи», 1770), Дейвід Юм, Карл Краузе, Бруно Латур, Джеймс Лавлок.

Змістовий модуль 3. Світоглядно-методологічні основи філософського дискурсу релігії

Дисциплінарна структура та проблемне поле філософського дискурсу релігії як специфічної сфери духовного життя людини і форми суспільної свідомості, орієнтованої на «непізнаванне осягнення» надприродного буття, «потойбічних» явищ в актах безпосереднього переживання та вірі в існування творця світу чи богів, наявності душі, чудес тощо (релігія в контексті проблем онтології, філософської антропології, епістемології, праксеології, аксіології релігії й філософії «мови релігії»).

Загальні філософські основи дослідження релігії: проблема гармонії-дисгармонії у людському існуванні; роль ідеального та духовних цінностей в житті людини; рефлексійне мислення, людське самопізнання і його межі; проблема пізнаного і непізнаного, її світоглядне значення. Релігійна свідомість, релігійні почуття і релігійний культ як предмет філософського аналізу релігії. Релігійна свідомість як спосіб відношення віруючої людини до світу через систему почуттів, поглядів, ідей, смисла та значення котрих формує віру в надприродне. Релігійна віра як основа релігійного досвіду людини.

Вчення французького філософа-просвітителя П. Гольбаха (1723–1789) про три стадії розвитку релігії та їх основи: страх людини перед стихіями природи; поклоніння істотам, які керують стихіями; підпорядкування одному єдиному агенту, тобто Богу. Трактатування походження релігії німецьким філософом Г. Гегелем. Ідеї Л. Фейєрбаха про антропологічні чинники релігійної свідомості. Специфіка вчення філософа релігії Д. Шляєрмахера. Вчення К. Тіле (1830–1902) про історичний поступ релігійних вірувань («Нариси історії релігії до розповсюдження універсальних релігій», 1876). Розвиток релігійних уявлень від архаїчних форм, політеїзму, дуалізму до монотеїзму та перехідна форма релігійних вірувань між політеїзмом і монотеїзмом, яка визнає єдиного творця світу – генотеїзм (енотеїзм). Генотеїзм як поняття для позначення стану релігійної свідомості, коли окремі божества не мають чіткої визначеності та вважаються такими, що кожне може замінити інше (М. Мюлер).

Філософські погляди Е. Дюркгейма про походження релігії («Елементарні форми релігійного життя», 1912). Суспільство як об'єкт релігійного культу та релігія як соціально необхідний феномен, що виступає формою колективних уявлень, потрібних для створення і підтримки соціальної солідарності.

Тема свободи (волі, вибору) в філософській та релігійній думці. Релігійна віра як предмет вивчення філософії релігії. Німецько-американський філософ і теолог П. Тилліх (1886-1965) про взаємодію філософії й теології в сучасних умовах: тісно пов'язані і доповнюють одна одну, хоча не досягнуть (і не мають досягти) повного синтезу, філософія вивчає світоглядні проблеми у межах універсальних понять та категорій, а теологія – через екзистенційно оцінені проблеми людського існування перед «лицем» Одкровення й на основі «методу кореляції». Призначення філософії релігії, за П. Тилліхом, – подолання прірви між вірою і викликами повсякденного людського життя для прояву екзистенційної турботи, як внутрішнього зв'язку із Творцем.

Принцип нейтралітету при дослідженні духовного життя людини та його релігійної складової у розвідках філософії релігії. Принципи толерантності і світоглядного плюралізму, їх методологічна роль у дослідженні релігії.

Основні (ключові або опорні) **поняття та персоналії**: політеїзм, епіклеса, дуалізм, монотеїзм, генотеїзм (енотеїзм), транстеїзм, апатеїзм, ієцизм, ігностицизм (ігтеїзм), посттеїзм, нетеїзм, омнізм, світоглядний плюралізм, Е. Дюркгейм («Елементарні форми релігійного життя», 1912), К. Тіле («Нариси історії релігії до розповсюдження універсальних релігій», 1876), М. Мюлер, Д. Шляермахер, П. Тілліх.

Змістовий модуль 4. Основні напрями філософського дослідження релігії

Матеріалістичний підхід до аналізу походження релігії та її значення в людському житті. Карл Маркс і Фрідріх Енгельс про релігійне життя як вияв недосконалості «земного» існування та ілюзорного прагнення до самоповаги, віри у краще майбутнє. Скептицизм та критицизм до релігійних поглядів як ілюзорного відображення реального, їх значення для прогресивного розвитку суспільства: «Релігія – це ридання пригніченого, серце безсердечного світу і душа бездушних обставин. Це опіум для народу» (праця «До критики гегелівської філософії права», 1844).

Вчення Еріха Фромма про «гуманістичну» і «авторитарну» релігію як прояв натуралістичного підходу при дослідженні релігії, її ролі в суспільстві.

Об'єктивно-ідеалістичний напрям розгляду релігії та принцип трансцендентного: пояснення релігії на визнанні існування надприродного джерела, а саме Бога, Деміурга, «Абсолюта» та ін. Раціоналістична та ірраціоналістична (фідеїстична) тенденції осмислення сутності релігії. Вчення про релігійний досвід Вільяма Джеймса (1842-1910): релігійний досвід є основою існування релігії як такої; релігія становить «переконання, що не все є марнотою». Взаємозв'язок віри та знання, містичного переживання і релігійного досвіду, критика американським філософом релігійного лібералізму. Вчення про «сліпу віру» і «життєвий порив» Анрі Бергсона (1859-1941).

Суб'єктивно-ідеалістичний напрям філософії релігії. Вчення про релігію німецького протестантського філософа релігії Давида Шляермахера (1768-1834). Релігія як наслідок почуття «цілковитої залежності» від світу та основа людського ставлення до Бога як уособлення безмежного. Феномен соліпсизму та його філософський аналіз. Філософське осмислення провіденціоналізму та фаталізму як світоглядних принципів людини.

Основні (ключові або опорні) **поняття та персоналії**: Деміург, Панкратор, абсолют, соліпсизм, фаталізм, провіденціоналізм, гілозоїзм, анімізм, містицизм, окультизм, секуляризація, Карл Маркс і Фрідріх Енгельс (праця «До критики гегелівської філософії права», 1844), Вільям Джеймс, Пауль Тілліх.

Змістовий модуль 5. Релігійне знання в структурі сучасного позанаукового і наукового пізнання

Релігія як іманентний елемент культури та форма духовно-практичного освоєння людиною світу. Місце релігії у системі духовної культури людства. Вчення Пауля Тілліха (1886-1965) про релігійні виміри типів культури (теономної, гетерономної, автономної).

Релігійне мислення та релігійне знання як форма духовно-практичного пізнання дійсності. Релігійне та художнє мислення, їх спільне і відмінне: образний субстрат і звернення до людської чуттєвості, асоціатизм та опертя на аналогію, колективний досвід/індивідуальне враження, несвобода/свобода самовираження особистості тощо. Вчення Еріха Фромма (1900-1980) про особливості релігійного мислення.

Позанаукове пізнання та його специфіка. Містицизм, окультизм, ідеологія та віра. Особливості релігійного знання, його духовно-практичне спрямування. Проблема знання та релігійної віри. Наукова і релігійна картини світу, їх точки дотичності й суперечливості. Секуляризація як ознака духовного життя людини Нового часу та сучасності. Особливості релігійно-культурного життя людини у сучасному світі загалом і Україні зокрема.

Основні (ключові або опорні) **поняття та персоналії:** теонічний, гетеронічний та автономний тип культури, позанаукове пізнання, позанаукове знання, секуляризація, релігійне мислення, художнє мислення, міфологізоване мислення, релігійне знання, магічне знання та магічний ритуал, конструктивна магія, деструктивна магія, окультизм, містицизм, релігійний містицизм.

Змістовий модуль 6. Феноменологія релігії та її предмет

Предметна специфіка феноменології релігії. Феноменологія релігії як філософсько-релігієзнавче дослідження універсальних і найбільш значущих релігійних феноменів, які виявляються в релігійних традиціях, уявленнях, віруваннях та ін. Уявлення Іммануїла Канта про світ та його значення для феноменології релігії: «світ є явище, а не річ-у-собі». Релігійні феномени як деякі утворення, що представлені у людській свідомості, маючи конкретну цінність і смисл у часово-просторових вимірах (явище «ситуаційного хронотопу»).

Становлення феноменології релігії як галузі наукових досліджень. Уведення в науковий обіг поняття «феноменологія релігії» нідерландським істориком та протестантським теологом П'єром Шантепі де ла Соссе (праця «Підручник з історії релігії», 1887). Феноменологія релігії як опосередкована ланка між історією релігії і філософією релігії, що вивчає «співставлення і групування різноманітних релігійних явищ» (П. Шантепі де ла Соссе). Священне (сакральне) як предметна область дослідження феноменології релігії в праці Рудольфа Отто «Священне» (1917). Зв'язок священного і табу в повсякденному житті людини на ранніх етапах культурогенезу.

Трактування феноменології релігії норвезьким релігієзнавцем Вільямом Бреден-Крістенсеном (1867-1953) як інтегрованого поєднання історії релігії та прикладної філософії релігії. Вимога нідерландського теолога і релігієзнавця Герарда ван дер Леува (1890-1950) в дослідженнях феноменології релігії, як «пропедетики теології», здійснити дистанціювання від філософії релігії. Феноменологія релігії як спроба концептуального поєднання проблематики теології, філософії та порівняльного релігієзнавства (М. Пилаєв).

Місце феноменології релігії в структурі сучасної гуманітаристики та суспільних наук. Принцип еросхе (від грецьк. – «зупинка») як утримання від передчасних відповідей чи суджень (ситуація «дослідник – слухач»), його методологічне значення. Роль феноменології релігії у структурі філософсько-релігієзнавчого знання.

Основні (ключові або опорні) **поняття та персоналії**: феноменологія релігії, феномен, ноумен, «річ-у-собі», апріоризм, «річ-для-нас», апостеріоризм, принцип еросхе, «ситуаційний хронотоп», священне (mysterium), сакральне, нумінозне, теофанії, «ієрофанія», П'єр Шантепі де ла Соссе (праця «Підручник з історії релігії», 1887), Рудольф Отто (праця «Священне», 1917), Вільям Бреде-Крістенсен, Герард ван дер Леува, Мірче Еліаде.

Змістовий модуль 7. Священне як предмет філософського аналізу

Священне (mysterium) як предмет філософського аналізу І. Канта, що постає вищим виявом моралі і недосяжної в повсякденному людському існуванні досконалості. Праця Іммануїла Канта «Релігія лише в межах розуму» та окреслення ним зв'язку священного і божественного: «у відношенні того, що може здійснити лише Бог і відповідно до чого спроба зробити щось своїми зусиллями перевершує наші здатності, а відтак і наш обов'язок, – тут тільки й може існувати таємниця у повному сенсі, а саме священна таємниця (mysterium) релігії, про яку нам варто було б корисно знати і розуміти, що така існує, але в ні в якому разі не намагатися у неї проникнути».

Учення Натана Зедерблома про релігійний характер священного (праця «Становлення віри у Бога»). Священне як інтенціональний об'єкт релігійної свідомості, вид переживання, інтуїції людини.

Поняття «ідеограма» як позначення сакрального (форми священного) (Р. Отто). Поняття «феномен» як засіб фіксації сакрального (Г. ван дер Леува). Священне та його символи. Трактування сакрального як символу (Р. Генон). Нумінозне як поняття про специфіку релігійного досвіду, пов'язаного із сильними переживаннями невідомого й таємничого, а також страхітливого як ознаки божественної присутності в людському житті (Р. Отто). Аналогії та символи у представленні нумінозного в людському бутті. Теофанії (богоявлення) як різновиди сакрального.

Праці «Шаманізм та архаїчні техніки екстазу», «Священне і мирське» Мірче Еліаде. Релігійне мислення і світоглядно-ціннісні свідчення релігійної свідомості (символи, образи, космогеми, ідеограми, міфологеми, теологумени). Поняття «ієрофанія» для позначення сакрального (М. Еліаде).

Основні (ключові або опорні) **поняття**: священне, сакральне, нумінозне, космогеми, ідеограми, міфологеми, теологумени, містичний екстаз, релігійний екстаз, релігійний досвід, теофанія.

Змістовий модуль 8. Актуальні проблеми сучасної феноменології релігії

Релігійні феномени та інтерпретації предмета феноменології релігії. Відсутність змістовної і методологічної єдності у дослідженні релігійних феноменів як методологічні особливості сучасної феноменології релігії. Зв'язок феноменології релігії із історією релігії та психологією релігії.

Проблема аналізу надприродного і священного. Межі застосування методологічних принципів епохе та ейдетичної редукції при дослідженні релігійних явищ в духовному житті людства, суспільства.

Основні (ключові або опорні) **поняття**: релігійний феномен, сутність та явище, зміст і форма, можливість і дійсність, свобода та необхідність, причина й

наслідок, принцип ейдетичної редукції, принципи епохе, принцип об'єктивності, принцип історизму, каузальний ланцюг, детермінізм, індетермінізм.

Змістовий модуль 9. Основні напрями сучасної феноменології релігії

Основні напрями сучасної феноменології релігії: класичний, дескриптивний (описовий) та герменевтичний (інтерпретативний).

Дескриптивна феноменологія релігії. Аналіз поняття віри у різноманітних релігійних традиціях світу (Г. Віденгрєн, С. Вікандер, С. Мовінкель, Е. Леман, Г. Біцайс тощо).

Ужиток принципів інтенціональної настанови свідомості, «епохе» та «ейдетичного вбачання» (eidetic vision) при розгляді сакральних об'єктів, слів, жестів, актів релігійної свідомості у класичному напрямі феноменології релігії. Неофеноменологія релігії як переосмислення філософсько-релігієзнавчого досвіду розгляду релігійних явищ у розвідках феноменології релігії (Ж. Ваарденбург).

Специфіка герменевтичного напрямку феноменології релігії як спроб аналізу сакрального та його видів. Визнання конкретно-історичної цінності сакрального та узагальнені інтерпретації релігійних феноменів у різних релігійних традиціях як кінцева мета дослідження. Сакральні модальності (сакральне) та їх різновиди. Екзистенціалії як способи прояву чи демонстрації сакрального у світі: топоси або сакральності простору – святі місця, графеми тощо; темпоральні сакральності – час, числа, подія чи хронотопи; кратофанії як вияви незвичної або «таємничої» сили; фотичні сакральності – священні кольори, «вічний вогонь» та ін. Сакральності стихій (стихіалії) та предметів (камікадзе чи «божественний вітер», водяник, перелесник, «молот Тора», «посох Арона», «меч Арея», священні камені, тощо). Сакральні істоти та постаті як авторитетні суб'єкти міфологічних чи історичних подій, особливі тварини та ін. Сакральні дія або вчинки людей, важливі для існування конкретно-історичних груп людей: весільні ритуали чи обряди, пострижини, поминки, обжинки, жести, клятви як священні слова тощо.

Парадигмальні вияви релігійної свідомості як різновид сакрального: максими, символи, міфологеми, ідеограми, теологумени.

Основні (ключові або опорні) **поняття**: класична феноменологія релігії, дескриптивна феноменологія релігії, інтерпретативна феноменологія релігії, неофеноменологія релігії, принцип інтенціональної настанови свідомості.

Змістовий модуль 10. Феномен релігійної віри та світоглядно-методологічні проблеми її аналізу

Релігійна віра та її значення для релігійного досвіду особистості. Специфіка теологічного та філософського уявлень про віру. Філософський дискурс джерел і змісту віри як уявлення та акту. Духовно-містичне світопереживання і релігійна віра. Проблемне поле розмислу: «віра і знання/віра як знання про Бога (Творця)» та «віра або знання/віра і таїна сакрального (священного)». «Докази буття Бога» крізь призму філософської рефлексії (Тома Аквінський та неотомізм). Зміст і метафізичний контекст теїзму, деїзму, пантеїзму, гілозоїзму, кордоцентризму («філософії серця») в контексті проблеми релігійної віри.

Факт смертності та ідея безсмертя у світі релігійної віри й світоглядної основи різних філософських концепцій. Безсмертя як ідея про можливість існування особистості після смерті (безпосередньо чи в пам'яті інших людей завдяки

культурним артефактам або діям). Сучасна наука про можливості досягнення безсмертя, трансплантанти, клонування тощо.

Основні (ключові або опорні) **поняття**: релігійна віра, безсмертя, сансара у дхармічних релігіях, карма (камма-пхала чи камма-віпака), санкари у буддизмі, каузальний ланцюг (детермінізм, індетермінізм, антидетермінізм), необхідність та випадковість, кратофанії, гностицизм, антихристиянська теорія «свідомого ошуканства» Цельса та Лукіана із Самосати, гедонізм, езотеричне християнство, релігійно-філософський містицизм.

ТЕСТИ

Увага

Рівень 1 – з вибором однієї правильної відповіді

Треба виділити один із наведених варіантів відповідей, як правильний.

Рівень 2 – на встановлення відповідності

Відновіть відповідність, вказавши на поставлене запитання правильну відповідь у відповідній колонці, вибравши її із наявних варіантів (поряд із цифрою вказується буква обраного варіанту відповіді).

Рівень 3 – на встановлення правильної послідовності

Установіть послідовність явищ, поставивши позначки в таблиці відповідей до завдання у бланку на перетині відповідних рядків (цифр) і колонок (букв).

Рівень 4 – з короткою розгорнутою відповіддю

Після наведеного питання необхідно навести коротку розгорнуту відповідь (1-2 слова).

ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Філософія релігії, її предмет та місце у релігієзнавчих дослідженнях, гуманітаристиці і суспільних науках

Рівень 1 – з вибором однієї правильної відповіді

- Об'єктом вивчення філософії релігії виступає: а) суспільство, б) дух, в) мистецтво, г) релігія.
- Філософія релігії є дисципліною: а) природничою, б) суспільною, в) гуманітарною, г) богословською.
- Філософська дисципліна, яка осмислює сутність і особливості релігії як важливого чинника людського життя та його духовних засад, називається: а) феноменологією, б) соціальною філософією, в) філософією релігії, г) герменевтикою.
- Що не є основною функцією філософської свідомості: а) богопізнання, б) пізнання дійсності, в) ціннісна функція, г) спонукально-діяльнісна функція.
- Раціонально осмислює природу, сутність і сенс релігії як соціального інституту, що має певні функції в суспільстві: а) догматичне богослов'я, б) апологетичне богослов'я, в) моральне богослов'я, г) філософія релігії.
- Філософія релігії має характер наукового пошуку: а) неакадемічний, б) світський, в) формальний, г) деструктивний.
- Філософський, соціологічний і психологічний аспекти вивчення релігії здійснюються у межах: а) догматичного богослов'я, б) апологетичного богослов'я, в) історичного релігієзнавства, г) теоретичного релігієзнавства.
- Термін «філософія релігії» вживається з: а) XVI ст., б) XVII ст., в) XVIII ст., г) XIX ст.
- Дискусія з берлінської ректорської промови теолога Адольфа фон Гарнацка відбулася в: а) 1901 році, б) 1902 році, в) 1903 році, г) 1905 році.
- Хто з цих мислителів не цікавився філософією релігії: а) Жан Ревіаль, б) Адольф Дайсманн, в) Ганс-Вернер Генсіхен, г) Гуго Сен-Вікторський.
- Не зберігає принцип нейтралітету: а) богословське релігієзнавство, б) теоретичне релігієзнавство, в) філософія релігії, г) феноменологія релігії.
- Основна риса філософії релігії при аналізі відношення «людина – надприродне», можливостей богопізнання, проблеми вічності і часу, добра і зла тощо – це: а) людинодомірність, б) цинізм, в) волюнтаризм, г) фідейзм.
- Що не є напрямом сучасної філософії релігії: а) метафізика релігії, б) епістемологія релігії, в) праксеологія релігії, г) соціологія релігії.
- Філософія релігії має: а) світський характер, б) неакадемічний характер, в) популістський характер, г) алогічний характер.
- Філософія релігії виокремлюється із: а) богослов'я, б) теології, в) натурфілософії, г) метафізики.

Рівень 2 – на встановлення відповідності

16. Відновіть відповідність

Запитання	Правильна відповідь	Варіанти відповідей
1. Світ сам собі причина і впорядковує себе без волі й впливу Творця		а) космоїзм
2. Θεός		б) богослов'ю
3. Релігійний догматизм не притаманний		в) Бог
4. Переконавання про наявність вищої істоти, яка є творцем світу, його підтримує і, крім того, ним керує, притаманне		г) філософії релігії

Рівень 3 – на встановлення правильної послідовності

17. Установіть послідовність розвитку подій:

А – поява моралі, Б – поява людини, В – поява релігії, Г – поява релігієзнавства.

	А	Б	В	Г
1		+		

2	+			
3			+	
4				+

«Ключ» 1-Б, 2-А, 3-В, 4-Г

18. Установіть послідовність розвитку подій:

А – поява філософії, Б – поява людства, В – поява релігії, Г – поява філософії релігії.

	А	Б	В	Г
1				
2				
3				
4				

Рівень 4 – з короткою розгорнутою відповіддю

19. Філософська дисципліна, що осмислює сутність і специфіку релігії як феномена людського життя та його духовних основ: ....

20. Через берлінську ректорську промову теолога А. фон Гарнацка у 1901 році в теологічних і філософських колах відбулася: *дискусія*.

ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. *Історичні виміри становлення філософії релігії*

Рівень 1 – з вибором однієї правильної відповіді

- Вчення про метемпсихозу та метемсоматозу як основу життя належало такому античному філософу: а)Піфагору, б)Платону, в)Арістотелю, г)Аврелію Августину.
- Який мислитель, спираючись на логіку Арістотеля, розробив вчення про п'ять джерел доказу буття Бога: а)Августин, б)Аквінат, в)Абеляр, г)Гольбах?
- Онтологічний доказ буття Бога веде своє походження від: а)Аврелія Августина, б)Томи Аквіната, в)П'єра Абеляра, г)Поля Гольбаха.
- Вчення про буття Бога як надприродне начало світу, одним із перших в Європі в часи Середньовіччя здійснив: а)Аврелій Августин, б)Ансельм Кентерберійський, в)Поль Гольбах, г)Георг Гегель.
- Основи філософії релігії закладені: а)Спінозою, б)Паскалем, в)Гегелем, г)Еліаде.
- Один із перших трактатів в царині філософії релігії - «Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковного і божественного», уклав: а)Томас Гоббс, б)Поль Гольбах, в)Георг Гегель, г)Людвиг Фойєрбах.
- Припускав про три етапи розвитку релігії, а саме: страх людини перед стихіями природи; поклоніння істотам, які керують стихіями; підпорядкування одному єдиному агенту, тобто Богу, французький філософ 18 ст.: а)Поль Гольбах, б)П'єр Абеляр, в)Вольтер, г)П'єр Тейяр де Шарден.
- Значний розвиток філософії релігії здійснено в ХІХ столітті: а)Спінозою, б)Паскалем, в)Гегелем, г)Еліаде.
- Введено Максом Мюлером поняття для позначення стану релігійної свідомості, коли не має чіткої визначеності одиничних божеств: кожне із них може замінити інше: а)генотеїзм, б)політеїзм, в)монотеїзм, г)атеїзм.
- Синонім поняття геноїзму: а)енотеїзм, б)синтоїзм, в)тотемізм, г)атеїзм.
- Перехідна між політеїзмом і монотеїзмом форма релігійних вірувань, яка визнає єдиного творця світу: а)енотеїзм, б)синтоїзм, в)тотемізм, г)атеїзм.
- Перша кафедра релігієзнавства: а)1873, б)1903, в)1973, г)2003 рік.
- Перша кафедра релігієзнавства була створена у: а)Женеві, б)Берліні, в)Лондоні, г)Києві.
- Перша кафедра релігієзнавства була створена у: а)Швейцарії, б)Швеції, в)Шотландії, г)Австрії.
- Українську Асоціацію Релігієзнавців створено: а)1993 року, б)1995 року, в)2003 року, г)2005 року.

Рівень 2 – на встановлення відповідності

16. Відновіть відповідність

Запитання	Правильна відповідь	Варіанти відповідей
1. Думка, що світ сам собі причина і впорядковує себе без впливу й волі Творця, була притаманна		а) Анаксагору
2. Переконання про існування хоча б одної надприродної істоти, поєднане із міркуванням, що хибність чи істинність цього довести чи спростувати не є можливим		б) агностичний теїзм
3. Античне вільнодумство		в) євгемеризм
4. Витоки релігії як вшанування й обожнювання найдавніших царів вбачав		г) Антифон

«Ключ» 1-а, 2-б, 3-г, 4-в

Рівень 3 – на встановлення правильної послідовності

5. Установіть послідовність розвитку подій:

А – космотеїзм, Б – фідеїзм, В – деїзм, Г – античне вільнодумство.

	А	Б	В	Г
1	+			
2				+
3		+		
4			+	

«Ключ» 1-А, 2-Г, 3-Б, 4-В

6. Установіть послідовність розвитку подій:

А – деїзм, Б – вчення про роль «страху, нецтва та ошуканства», В – релігійний обскурантизм, Г – агностицизм.

	А	Б	В	Г
1				
2				
3				
4				

Рівень 4 – з короткою розгорнутою відповіддю

7. Праця «Система природи» (1770) належала філософу: *Полю Гольбаху*.

8. Ідея «Все в Бозі» була притаманна: ....

ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. *Світоглядно-методологічні основи філософського дискурсу релігії*

Рівень 1 – з вибором однієї правильної відповіді

- Концепції, що стверджують про надприродне джерело релігії і розглядають питання про існування Бога, як незалежного від людини й суспільства начала світу, є: а) об'єктивно-ідеалістичними, б) суб'єктивно-ідеалістичними, в) прагматичними, г) античними.
- Система поглядів із вірою в надприродне, сукупність правил поведінки релігійно віруючої людини, обрядів й ритуалів як культових дій, а також об'єднаних в організації людей, таких як: церква, сангха тощо, - це: а) релігія, б) релігійна свідомість, в) релігійний культ, г) релігійна ідеологія.
- Пантеон богів, що уособлює різні сторони суспільного, духовного й особистого життя людей, є притаманним: а) світовим релігіям, б) етнічним релігіям, в) племінним релігіям, г) раннім релігійним уявленням.
- Стверджував, що на шляху духовного спілкування національна релігія є більш зрілою, коли вона формується на основі зіткнення з іншими релігіями: а) П. Гольбах, б) К. Тіле, в) М. Мюлер, г) Г.К. Андерсен.
- «Віра є впевненість у бутті нескінченного, яке покоїться на немислимому», - це слова: а) П. Гольбаха, б) К. Тіле, в) М. Мюлера, г) А. Веденського.

6. Спосіб відношення віруючого до світу через систему поглядів, ідей, почуттів, смисл і значення яких становить віру в надприродне: а)релігія, б)релігійна свідомість, в)релігійний культ, г)релігійна ідеологія.
7. Релігійність індивідуума, його соціальні зв'язки, релігійні переживання, уявлення, почуття тощо: а)релігійна свідомість, б)релігійна психологія, в)релігійний культ, г)релігійна ідеологія.
8. Сакральна система ідей, пов'язана із вірою в надприродне, розробку і пропаганду яких роблять релігійні організації, служителі культу: а)релігійна свідомість, б)релігійна психологія, в)релігійний культ, г)релігійна ідеологія.
9. Теологічні й соціальні доктрини, погляди, орієнтації, які існують на буденному (практичному) і теоретичному релігійних рівнях: а)релігійна свідомість, б)релігійна психологія, в)релігійний культ, г)релігійна ідеологія.
10. Ставлення людини до надприродного, сакрального, а також до природи і світу в цілому у релігійній інтерпретації: а)релігійні відчуття, б)релігійні почуття, в)релігійні цінності, г)релігійні споруди.
11. Система релігійних дій і символічних предметів, котрі використовуються в конфесійній практиці і за допомогою яких віруючий прагне вплинути на надприродні об'єкти, активізуючи свою релігійну свідомість: а)релігійні почуття, б)релігійна свідомість, в)релігійний культ, г)релігійна ідеологія.
12. Трактат з філософії релігії «Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковного і божественного» (1651): а)Гоббс, б)Гольбах, в)Гегель, г)Фойєрбах.
13. Про страх людини перед стихіями природи, поклоніння істотам, які керують стихіями, підпорядкування Богу був переконаний філософ 18 століття: а)П'єр Абеляр, б)Поль Гольбах, в)Вольтер, г)П'єр Тейяр де Шарден.
14. Хто стверджував, що атеїзм є запереченням релігії тільки за формою, однак є, фактично, її різновидом: а)Фройд, б)Фромм, в)Юнг, г)Джеймс.
15. Поняття про специфіку релігійного досвіду, пов'язаного із сильними переживаннями невідомого, страхітливого як ознаки божественної присутності в людському житті, введено Р. Отто: а)архетип, б)кадастр, в)лінгам, г)нумінозне.

Рівень 2 – на встановлення відповідності

16. Відновіть відповідність

Запитання	Правильна відповідь	Варіанти відповідей
1. «Нариси історії релігії до розповсюдження універсальних релігій»		а) К. Тіле
2. Антропологічні чинники релігійної свідомості		б) Л. Фейєрбах
3. Генотеїзм		в) К. Краузе
4. Панентеїзм		г) М. Мюлер

«Ключ» 1-а, 2-б, 3-г, 4-в

Рівень 3 – на встановлення правильної послідовності

17. Установіть послідовність розвитку подій:

А – монотеїзм, Б – політеїзм, В – генотеїзм, Г – атеїзм.

	А	Б	В	Г
1		+		
2			+	
3	+			
4				+

«Ключ» 1-Б, 2-В, 3-А, 4-Г

18. Установіть послідовність розвитку подій:

А – світоглядний плюралізм, Б – вчення про роль «страху, нещастя та ошуканства», В – релігійний обскурантизм, Г – деїзм.

	А	Б	В	Г
1				

2			
3			
4			

Рівень 4 – з короткою розгорнутою відповіддю

19. Працю «Елементарні форми релігійного життя» уклад: *Еміль Дюркгейм*.

20. Синонім генотеїзму: ...

ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. *Основні напрями філософського дослідження релігії*

Рівень 1 – з вибором однієї правильної відповіді

- Філософське переконання та релігійне міркування, що неможливо знайти відповідь на питання про існування/не існування Бога/богів – це: а)атеїзм, б)агностицизм, в)політеїзм, г)теократизм.
- Філософське переконання і релігійне міркування про існування найвищої, надсвітової істоти, яка створила світ, ним керує та опікується, його підтримує – це: а)теїзм, б)деїзм, в)космотеїзм, г)пантеїзм.
- Що не є напрямом теїзму: а)політеїзм, б)монотеїзм, в)генотеїзм, г)деїзм?
- Віра про існування значної кількості богів – це: а)політеїзм, б)монотеїзм, в)генотеїзм, г)деїзм.
- Філософське вчення про існування чималої кількості богів, але потребу поклонятися лише одному із них, як важливому чи головному, називається: а)політеїзм, б)монотеїзм, в)генотеїзм, г)деїзм.
- Віра в існування одного Деміурга: а)політеїзм, б)монотеїзм, в)генотеїзм, г)деїзм.
- Філософське вчення про Бога як Творця світу, що більше не втручається у його існування: а)теїзм, б)деїзм, в)космотеїзм, г)пантеїзм.
- Хто був засновником вчення про деїзм у філософії Нового часу: а)Томас Гоббс, б)Поль Гольбах, в)Георг Гегель, г)Людвиг Фойєрбах.
- Віра, що природа та Бог є єдиним цілим, що Творець світу перебуває у всіх своїх творіннях – це: а)теїзм, б)деїзм, в)космотеїзм, г)пантеїзм.
- Яких поглядів щодо Бога, як Творця світу, були Микола Кузанський, Григорій Сковорода: а)теїзм, б)деїзм, в)космотеїзм, г)пантеїзм.
- Філософське вчення або релігійне уявлення, що світ ніби розчинений у Богові, перебуває всередині свого творця, проте останній є більшим від світу: а)панентеїзм, б)деїзм, в)космотеїзм, г)пантеїзм.
- Уявлення, що природа чи світ упорядковується без вольового акту Бога-творця, самостійно, називається: а)панентеїзм, б)деїзм, в)космотеїзм, г)пантеїзм.
- Філософська ідея про світ як Космос, а людину як Мікрокосмос виникла у добу: а)Античності, б)Середніх віків, в)Відродження, г)Нового часу.
- Ідея про відношення «син-батько», коли Бог є скритим возвеличенням авторитарного батька, а туга за батьком – корінь релігійної потреби, належала: а)Фройд, б)Юнгу, в)Еліаде, г)Фромму.
- Який сучасний німецький філософ та психолог називав релігією системою думок і дій, котрі надають індивіду «систему орієнтирів та об'єкт, якому він може поклонятися»: а)Фройд, б)Фромм, в)Зіммель, г)Бабель?

Рівень 2 – на встановлення відповідності

16. Відновіть відповідність

Запитання	Правильна відповідь	Варіанти відповідей
1. Релігія як опіум для народу		а) К. Маркс, Ф. Енгельс
2. «Гуманістична» і «авторитарна» релігія		б) Е. Фромм
3. Ірраціоналістичне осмислення релігії		в) фідейзм
4. Релігія є «переконання, що не все є марнотою»		г) В. Джеймс

Рівень 3 – на встановлення правильної послідовності

17. Установіть послідовність розвитку подій:

А – В.Джеймс, Б – К.Маркс, Ф.Енгельс, В – А.Бергсон, Г – Е.Фромм.

	А	Б	В	Г
1		+		
2	+			
3			+	
4				+

«Ключ» 1-Б, 2-А, 3-В Б, 4-Г

18. Установіть послідовність розвитку подій:

А – Д. Шляермахер, Б – В.Джеймс, В – П. Тилліх, Г – К.Маркс, Ф.Енгельс.

	А	Б	В	Г
1				
2				
3				
4				

Рівень 4 – з короткою розгорнутою відповіддю

19. Ірраціоналістична тенденція осмислення сутності релігії: *фідеїзм*.

20. Вчення про «сліпу віру» і «життєвий порив»: ....

ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. Релігійне знання в структурі сучасного позанаукового і наукового пізнання

Рівень 1 – з вибором однієї правильної відповіді

1. Вчення про релігійні виміри типів культури (теономної, гетерономної, автономної) створено: а)Тілліхом, б)Фроммом, в)Зіммелем, г)Бабелем?
2. Хто стверджував, що «немає жодної людини, у якої не було б потреби в релігії»: а)Фройд, б)Фромм, в)Зіммель, г)Бабель?
3. Філософія релігії відноситься до такої сфери суспільної свідомості: а)мистецтво, б)мораль, в)ідеологія, г)наука.
4. Філософсько-релігійні концепції буття релігійної людини, проблеми випадковості і необхідності у житті, морального вибору і свободи волі, атрибутів Бога вивчаються у межах: а)філософської теології, б)психології релігії, в)соціології релігії, г)містицизму.
5. Інша назва філософської теології: а)філософія релігії, б)раціональна теологія, в)соціологія релігії, г)теологія.
6. Кому належать такі слова: «Релігія - формалізована і розроблена відповідь на питання про людське існування»: а)Фройд, б)Фромму, в)Зіммелю, г)Бабелю?
7. Кому належать такі слова: «Під релігією я розумію будь-яку систему мислення і дій, яка дозволяє індивіду вести осмислене існування, і дає об'єкт для відданого служіння»: а)Фройд, б)Фромму, в)Зіммелю, г)Бабелю?
8. В. Джейс про походження та функцій релігії: а)прагматичний, б)волюнтаристський, в)містичний, г)ірраціональний підхід.
9. Мислитель Відродження, видатний представник езотеризму, що висловив сумнів про непорочне зачаття, неортодоксально трактував Трійцю, що змушений був покинути орден домініканців і жити в різних країнах Європи, котрий поділяв думки про множинність світів та Бога як «монаду монад», спалений як еретик: а)Ніколас Кузанський, б)Джордано Бруно, в)делла Мірандола, г)Кондільяк.
10. Юдейський вільнодумець, який познайомившись із філософськими працями Аверроеса, Авіценни, Томи Аквінського, делла Мірандола, Бруно, Бекона, Гоббса, Декарта і містика Беме, та зробив такий вислів: «Я зовсім не претендую на те, що відкрив найкращу філософію, але я знаю, що досягаю достеменну» - це: а)Бенедикт Спіноза, б)Поль Гольбах, в)Іммануїл Кант, г)Георг Гегель.

11. Філософське релігієзнавство відноситься до: а) філософії релігії, б) психології релігії, в) соціології релігії, г) теології?
12. До сфери позанаукового пізнання не відноситься: а) релігія, б) містицизм, в) окультизм, г) наука.
13. Образний субстрат і звернення до людської чуттєвості, асоціатизм та опертя на аналогію, притаманні релігійному мисленню, також спостерігаються в: а) науковому мисленні, б) художньому мисленні, в) філософському мисленні, г) прагматизмі.
14. Одна із провідних ознак духовного життя людини Нового часу: а) секуляризація, б) мобілізація, в) інтуїція, г) міфологізоване мислення.
15. Провідна ознака духовного життя сучасного суспільства, започаткована в Новий час: а) секуляризація, б) мобілізація, в) інтуїція, г) міфологізоване мислення.

Рівень 2 – на встановлення відповідності

16. Відновіть відповідність

Запитання	Правильна відповідь	Варіанти відповідей
1. Вчення про особливості релігійного мислення		а) Е. Фромм
2. Вчення про релігійні виміри типів культури		б) П. Тілліх
3. Філософія релігії		в) містицизм
4. Позанаукове знання		г) наукове знання

Рівень 3 – на встановлення правильної послідовності

17. Установіть послідовність розвитку подій:

А – релігійне мислення, Б – магія, В – агностицизм, Г – секуляризація.

	А	Б	В	Г
1		+		
2	+			
3			+	
4				+

«Ключ» 1-Б, 2-А, 3-В, 4-Г

18. Установіть послідовність розвитку подій:

А – поява людини, Б – релігійне мислення, В – окультизм, Г – магія.

	А	Б	В	Г
1				
2				
3				
4				

Рівень 4 – з короткою розгорнутою відповіддю

19. Форма духовно-практичного пізнання, пов'язана з релігією: ....

20. Вчення про особливості релігійного мислення: *Еріх Фромм*.

ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. *Феноменологія релігії та її предмет*

Рівень 1 – з вибором однієї правильної відповіді

1. Філософсько-релігієзнавче дослідження найбільш важливих релігійних феноменів в релігійних традиціях, уявленнях, віруваннях тощо називається: а) філософія релігії, б) окультизм, в) містицизм, г) феноменологія релігії.
2. У науковий обіг поняття «феноменологія релігії» було введено нідерландським істориком та протестантським теологом: а) Шантепі де ла Соссе, б) Фрідріхом Гайлером, в) Гю Віденгреном, г) Іммануїлом Кантом.
3. Твердження, що «світ є явище, а не річ-у-собі», належало: а) Канту, б) Гегелю, в) Шеллінгу, г) Юму.
4. Французький дослідник Шантепі де ла Соссей вивчав: а) філософію релігії, б) феноменологію релігії, в) догматичне богослов'я, г) апологетичне богослов'я.
5. Поняття «річ-у-собі» належало німецькому філософу: а) Канту, б) Гегелю, в) Шеллінгу, г) Юму.
6. Поняття «річ-для-нас» належало: а) Канту, б) Гегелю, в) Шеллінгу, г) Юму.

7. Французський дослідник Шантепі де ла Соссей опублікував «Підручник історії релігії» в: а)1887, б)1888, в)1889, г)1900 році.
8. Феноменологія релігії є ланкою між філософією релігії та історією релігії, що вивчає «співставлення і групування різноманітних релігійних явищ»: а)Шантепі де ла Соссе, б)Ф. Гайлер, в)Г.Віденгрєн, г)І. Кант.
9. Нідерландський вчений Герард ван дер Лееув опублікував працю «Феноменологія релігії» в: а)1933 році, б)1934 році, в)1943 році, г)1944 році.
10. Праця «Traite d'histoire des religions», в якій розглядалися питання феноменології релігії укладена: а)Спінозою, б)Паскалем, в)Гегелем, г)Еліаде.
11. Феноменологію релігії не досліджував: а)Мірче Еліаде, б)Фрідріх Гайлер, в)Гіо Віденгрєн, г)Барух (Бенедикт) Спіноза.
12. Трактатування феноменології релігії як інтегрованого поєднання історії релігії та прикладної філософії релігії було властиве норвезькому досліднику: а)В.Бреде-Крістенсену, б)Г. ван дер Лееуву, в)Ф. Гайлеру, г)Г. Віденгрєну.
13. Феноменологію релігії не досліджував: а)Герард ван дер Лееув, б)Фрідріх Гайлер, в)Гіо Віденгрєн, г)Дені Дідро.
14. Спроба концептуально поєднати проблеми теології, філософії та порівняльного релігієзнавства, за М. Пилаєвим, притаманна: а)філософії релігії, б)феноменології релігії, в)ідеології, г)теології.
15. Апостеріоризм при розгляді явищ дійсності спирається на наріжне поняття: а)річ, б)речі, в)«річ-для-нас», г)«річ-у-собі».

Рівень 2 – на встановлення відповідності

16. Відновіть відповідність

Запитання	Правильна відповідь	Варіанти відповідей
1. Вчення про особливості релігійного мислення		а) Е.Фромм
2. «Підручник історії релігії»		б) Шантепі де ла Соссей
5. Феноменологія релігії		в) окультизм
6. Позанаукове знання		г) наукове знання

Рівень 3 – на встановлення правильної послідовності

17. Установіть послідовність розвитку подій:

А – філософія релігії, Б – філософія, В – феноменологія, Г – феноменологія релігії.

	А	Б	В	Г
1		+		
2	+			
3			+	
4				+

«Ключ» 1-Б, 2-А, 3-В, 4-Г

18. Установіть послідовність розвитку подій:

А – поява людини, Б – анімізм, В – містицизм, Г – фетишизм.

	А	Б	В	Г
1				
2				
3				
4				

Рівень 4 – з короткою розгорнутою відповіддю

19. Вчення про «річ-в собі» та «річ-для-нас»: ....

20. Праця «Traite d'histoire des religions»: Мірча Еліаде.

ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7. Священне як предмет філософського аналізу

Рівень 1 – з вибором однієї правильної відповіді

1. Про священне, як вищий вияв моралі і недосяжне досконале в повсякденному людському бутті, що є важливим предметом філософського аналізу, стверджував: а)Кант, б)Гегель, в)Гайлер, г)Віденгрєн.
2. Про mysterium, як предмет філософського аналізу, стверджував: а)Кант, б)Гегель, в)Гайлер, г)Віденгрєн.

3. Вагома для розвитку феноменології релігії праця «Священне» уклад: а)Герард ван дер Лееув, б)Фрідріх Гайлер, в)Гіо Віденгрєн, г)Рудольф Отто.
4. Синонім поняття священного: а)містеріум, б)містика, в)містицизм, г)містик.
5. Праця «Релігія лише в межах розуму»: а)Кант, б)Отто, в)Гайлер, г)Віденгрєн.
6. Думка, що «у відношенні того, що може здійснити лише Бог і відповідно до чого спроба зробити щось своїми зусиллями перевершує наші здатності, а відтак і наш обов'язок, – тут тільки й може існувати таємниця у повному сенсі, а саме священна таємниця (mysterium) релігії, про яку нам варто було б корисно знати і розуміти, що така існує, але в ні в якому разі не намагатися у неї проникнути», належить: а)Канту, б)Гегелю, в)Гайлеру, г) Зедерблomu.
7. Праця «Становлення віри у Бога»: а)Отто, б)Канту, в)Гайлеру, г)Зедерблomu.
8. Поняття «ідеограма» для позначення сакрального увів: а)Отто, б)ван дер Леува, в)Гайлер, г)Зедерблом.
9. Поняття «феномен» як засіб фіксації сакрального вживав: а)Отто, б)ван дер Леува, в)Еліаде, г)Зедерблом.
10. Розглядав сакральне як форму священного у вченні про ідеограму: а)Отто, б)ван дер Леува, в)Гайлер, г)Зедерблом.
11. Праця «Священне і мирське»: а)Отто, б)ван дер Леува, в)Еліаде, г)Зедерблом.
12. Теофанії як різновиди сакрального – це: а)божоявлення, б)містицизм, в)окультизм, г)сліпа віра.
13. Поняття про специфіку релігійного досвіду із сильними переживаннями невідомого й таємничого, а також страхітливого як ознаки божественної присутності в людському житті: а)теофанії, б)шаманізм, в)атеїзм, г)нумінозне.
14. Поняття «ієрофанія» для позначення сакрального активно вживається: а)Отто, б)ван дер Леува, в)Еліаде, г)Зедерблом.
15. Аналіз шаманізму та екстазу: а)Отто, б)Гайлер, в)Еліаде, г)Зедерблом.

Рівень 2 – на встановлення відповідності

16. Відновіть відповідність

Запитання	Правильна відповідь	Варіанти відповідей
1. Праця «Становлення віри у Бога»		а) І. Кант
2. Праця «Підручник історії релігії»		б) Шантепі де ла Соссей
3. Праця «Релігія лише в межах розуму»		в) М. Еліаде
4. Праця «Священне і мирське»		г)Н. Зедерблом

Рівень 3 – на встановлення правильної послідовності

17. Установіть послідовність розвитку подій:

А – філософія релігії, Б – філософія, В – релігія, Г – феноменологія релігії.

	А	Б	В	Г
1			+	
2		+		
3	+			
4				+

«Ключ» 1-В, 2-Б, 3-А, 4-Г

18. Установіть послідовність розвитку подій:

А – поява людини сучасного типу, Б – тотемізм, В – окультизм, Г – фетишизм.

	А	Б	В	Г
1				
2				
3				
4				

Рівень 4 – з короткою розгорнутою відповіддю

19. Поняття про релігійний досвід із сильними переживаннями страхітливого як ознаки божественної присутності в людському житті: ....
20. Праця «Священне і мирське»: *Мірча Еліаде*.

ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8. *Актуальні проблеми сучасної феноменології релігії*

Рівень 1 – з вибором однієї правильної відповіді

- Сучасна філософія і феноменологія релігії не розглядають: а) релігійне мислення, б) художнє мислення, в) міфологізоване мислення, г) ідеологію.
- Світоглядно-ідейна настанова філософської думки Нового часу про неможливість пізнання певних об'єктів, зокрема Бога, називається: а) агностицизм, б) атеїзм, в) монотеїзм, г) деїзм.
- Релігійні феномени як деякі утворення у людській свідомості із конкретною цінністю і смислом у часово-просторових вимірах, називаються: а) «ситуаційний хронотоп», б) хронотоп, в) мезантроп, г) агностицизм.
- Розгляд феноменології релігії, як «пропевдетики теології», здійснив: а) Герард ван дер Лееву, б) Фрідріх Гайлер, в) Гіо Віденгрєн, г) Дені Дідро.
- Принцип еросе, як утримання від швидких відповідей або суджень в ситуації «дослідник – слухач», має методологічне значення для: а) філософії релігії, б) феноменології релігії, в) ідеології, г) теології.
- Поняття «каузальний зв'язок» фіксує: а) причинно-наслідкову залежність, б) історизм, в) принцип об'єктивності, г) ейдетичну редукцію.
- Протилежним до принципу детермінізму виступає: а) принцип індетермінізму, б) принцип історизму, в) принцип об'єктивності, г) ейдетична редукція.
- Поняття причини і наслідку важливі: а) принципу індетермінізму, б) принципу історизму, в) принципу об'єктивності, г) ейдетичної редукції.
- Поняття причини і наслідку важливі: а) принципу детермінізму, б) принципу історизму, в) принципу об'єктивності, г) ейдетичної редукції.
- Для сучасної феноменології релігії є важливим: а) містицизм, б) окультизм, в) принцип епохе, г) принцип невторчання.
- Для сучасної феноменології релігії є важливим: а) містицизм, б) окультизм, в) принцип ейдетичної редукції, г) принцип невторчання.
- Сучасній феноменології релігії не є важливим напрацювання із: а) музикознавства, б) історії релігії, в) психології релігії, г) феноменології.
- Феномен надприродного пов'язаний із аналізом: а) музики, б) тотемізму, в) священного, г) улюбленого.
- Аналіз надприродного пов'язаний із: а) музикою, б) сном, в) сакральним, г) улюбленим.
- До релігійного мислення не відносяться такі явища: а) нумінозне, б) міфологеми, в) теологумени, г) окультизм.

Рівень 2 – на встановлення відповідності

16. Відновіть відповідність

Запитання	Правильна відповідь	Варіанти відповідей
1. Причинно-наслідкова залежність		а) І. Кант
2. Введення і аналіз понять змісту та форми		б) Г. Гегель
3. Поняття «річ-у-собі»		в) Е. Гуссерль
4. Поняття ейдетичної редукції		г) каузальний ланцюг

Рівень 3 – на встановлення правильної послідовності

17. Установіть послідовність внеску у розвиток філософської думки:

А – І. Кант, Б – Е. Гуссерль, В – Платон, Г – М. Еліаде.

	А	Б	В	Г
1		+		
2	+			
3			+	
4				+

«Ключ» 1-В, 2-А, 3-Б, 4-Г

18. Установіть послідовність розвитку подій:

А – фетишизм, Б – тотемізм, В – месмеризм, Г – неорелігії.

	А	Б	В	Г
1				
2				
3				
4				

Рівень 4 – з короткою розгорнутою відповіддю

19. Принцип цілеспрямованого утримання від попередніх, швидких суджень про наявний світ: ....

20. Поняття «ієрофанія» для позначення сакрального часто вживається: *Мірча Еліаде*.

ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 9. Основні напрями сучасної феноменології релігії

Рівень 1 – з вибором однієї правильної відповіді

- Основним напрямом сучасної феноменології релігії не є такий напрям: а) класичний, б) дескриптивний, в) герменевтичний, г) колабораціоністський.
- Основним напрямом сучасної феноменології релігії не є: а) класичний, б) описовий, в) інтерпретативний, г) ревізійністський.
- Дескриптивна феноменологія релігії не цікавила таких дослідників: а) Д. Дідро, б) Г. Віденгрена, в) С. Вікандера, г) С. Мовінкеля.
- Дескриптивна феноменологія релігії не цікавила таких дослідників: а) Е. Лемана, б) Г. Біцайса, в) С. Вікандера, г) Ф. Гегеля.
- Про потребу розвитку неофенології стверджував: а) Е. Леман, б) Г. Біцайс, в) С. Вікандер, г) Ж. Ваарденбург.
- Визнання конкретно-історичної цінності сакрального, узагальнення інтерпретацій релігійних феноменів у різних традиціях притаманне напряму феноменології релігії: а) класичний, б) дескриптивний, в) герменевтичний, г) колабораціоністський.
- До темпоральних сакральностей не відноситься: а) час, б) числа, в) подія, г) вага.
- До сакральностей предметів не відноситься: а) «молот Тора», б) «посох Арона», в) «меч Арея», г) «філософія серця».
- До сакральностей стихій не відноситься: а) камікадзе чи «божественний вітер», б) водяник, в) перелесник, г) переляк.
- Авторитетні суб'єкти міфологічних чи історичних подій, особливі тварини – це: а) сакральні істоти, б) стихії, в) сакральності часу, г) сакральні предмети.
- Святі місця, графеми тощо – це: а) топи, б) стихії, в) боги, г) предмети.
- Парадигмальні вияви релігійної свідомості як різновид сакрального – це: а) максими, б) релігійні символи, в) міфологеми, г) предмети.
- Сакральними діями, вчинків людей не є: а) весільні ритуали чи обряди, б) пострижини, в) поминки, г) предмети.
- До сакральних дій або вчинків людей, важливих для існування конкретно-історичних груп людей, не відносяться: а) жести, б) клятви як священні слова, в) поховальні ритуали чи обряди, г) одяг.
- Принцип eidetic vision - це: а) принцип об'єктивності, б) принцип історизму, в) інтенціональної настанови свідомості, г) принцип «ейдетичного вбачання».

Рівень 2 – на встановлення відповідності

16. Відновіть відповідність

Запитання	Правильна відповідь	Варіанти відповідей
1. Каузальний ланцюг		а) І. Кант
2. Дескриптивна феноменологія		б) описова

3. Поняття «річ-для-нас»		в) Е. Гуссерль
4. Поняття епохе		г) причина і наслідок

Рівень 3 – на встановлення правильної послідовності

17. Установіть послідовність внеску у розвиток філософської думки:

А – Платон, Б – Е. Гуссерль, В – І. Кант, Г – Ж. Ваарденбург.

	А	Б	В	Г
1	+			
2			+	
3		+		
4				+

«Ключ» 1-А, 2-В, 3-Б, 4-Г

18. Установіть послідовність розвитку феноменологія релігії:

А – класична, Б – описова, В – неофеноменологія, Г – герменевтична.

	А	Б	В	Г
1				
2				
3				
4				

Рівень 4 – з короткою розгорнутою відповіддю

19. Принцип eidetic vision: ....

20. Сакральність «божественний вітер» в Японії: *камікадзе*.

ТЕСТИ: ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 10. *Феномен релігійної віри та світоглядно-методологічні проблеми її аналізу*

Рівень 1 – з вибором однієї правильної відповіді

- Поширював ідеї натурфілософії та надав поштовх пантеїстичним тенденціям XVI століття, автор трактату про «Вчене незнання»: а) Ніколас Кузанський, б) Джордано Бруно, в) делла Мірандола, г) Кондільяк.
- Трактат про «Бога і людину та її щастя»: а) Спіноза, б) Гольбах, в) Кант, г) Гегель.
- Сумнівався, що Мойсей автор Пятикнижжя, Адам перша людина, закон Мойсея має перевагу над «природним правом»: а) Спіноза, б) Гольбах, в) Кант, г) Гегель.
- Філософське вчення про Бога-Творця, що не втручається більше у процеси існування світу стверджував: а) Гоббс, б) Гольбах, в) Гегель, г) Фойєрбах.
- Не атеїст із французьких філософів: а) Гольбах, б) Дідро, в) Вольтер, г) Аквінат.
- Слова: «Всесвіт дивує мене й не можу думати я, що годинник цей існує без годинника» належали: а) Гольбаху, б) Дідро, в) Вольтеру, г) Гегелю.
- Притримувався віри у «вічного геометра», заперечував провіденціоналізм, відмовлявся від атеїзма, але критикував діяльність католицької церкви філософ: а) Паскаль, б) Декарт, в) Вольтер, г) Кондільяк.
- Твердження: «Якби Бога не було, то його треба було б вигадати» зробив: а) Гольбах, б) Дідро, в) Вольтер, г) Кондільяк.
- Французький філософ-просвітник XVIII століття, автор філософсько-фантастичного роману «Мікромегас», трактату «Проти атеїзму», - це: а) Гольбах, б) Дідро, в) Вольтер, г) Гегель.
- Трактат «Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковного і божественного» написав: а) Гоббс, б) Гольбах, в) Гегель, г) Фойєрбах.
- Філософ і письменник Франції, якому належав вислів: «роздавіть гадину», критик християнства та юдаїзму, що виявляв повагу до особистості Христа, - це: а) Гольбах, б) Мальбранш, в) Вольтер, г) Кондільяк.
- Переконання про неможливість відповіді про існування Деміурга, а, відтак, важкості відповіді про цінність або не важливість релігійної віри мав такий філософ періоду Просвітництва: а) Гоббс, б) Гольбах, в) Кант, г) Енгельс.
- Релігійна віра про існування багатьох богів: а) політеїзм, б) монотеїзм, в) генотеїзм, г) деїзм.

14. Питання: «віра і знання/віра як знання про Бога (Творця)» та «віра або знання/віра і таїна сакрального (священного)» важливе для сучасної:
 а) філософії релігії, б) феноменології релігії, в) ідеології, г) теології.
15. Вчення кордоцентризму про особливості релігійної віри називають: а) деїзм, б) пантеїзм, в) гілозоїзм, г) («філософія серця»).

Рівень 2 – на встановлення відповідності

16. Відновіть відповідність

Запитання	Правильна відповідь	Варіанти відповідей
1. Сансара		а) Цельс
2. Камма-пхала		б) буддизм
3. Ідея «свідомого ошуканства»		в) Е. Гуссерль
4. Поняття ейдетичної редуції		г) дхармічні релігії

«Ключ» 1-г, 2-б, 3-а, 4-в

Рівень 3 – на встановлення правильної послідовності

17. Установіть послідовність подій:

А – Лукіан із Самосати, Б – Е. Гуссерль, В – Аквінат, Г – Ж. Ваарденбург.

	А	Б	В	Г
1	+			
2			+	
3		+		
4				+

«Ключ» 1-А, 2-В, 3-Б, 4-Г

18. Установіть послідовність розвитку феноменології релігії:

А – класична, Б – дескриптивна, В – неофеноменологія, Г – герменевтична.

	А	Б	В	Г
1				
2				
3				
4				

Рівень 4 – з короткою розгорнутою відповіддю

19. Ідея «Бог, що повертається до місця свого початку»: сансара.
20. «Докази буття Бога» навів мислитель Середньовіччя: ....